

Universiteit Utrecht

Handvaten voor dier- vriendelijker hanteren

Beste lezer,

Voor u ligt de nieuwe infobrief van de Gedragskliniek voor Dieren: Handvaten voor diervriendelijker hanteren. Een bezoek aan de dierenarts kan voor dieren een spannende ervaring zijn, zeker als er handelingen verricht moeten worden die onprettig zijn voor het dier. In deze infobrief geven we adviezen over wat u als dierenarts kunt doen om stress en angst zo veel mogelijk te voorkomen en te verminderen in de praktijk.

Wij zijn altijd blij met feedback en ideeën voor onderwerpen voor de infobrief.

Veel leesplezier,
**HET TEAM VAN DE GEDRAGSKLINIEK
 VOOR DIEREN, FACULTEIT
 DIERGENEESKUNDE, UU.**

Consultdagen

CONSULTDAGEN HOND EN KAT:
 Dinsdag van 8.15 – 14.15 uur

Telefonisch spreekuur:
 maandag en donderdag
 tussen 12.00 – 13.00 uur
 T 0900-KIES GKD
 E gedraghondkat@uu.nl

CONSULTDAGEN PAPEGAAI:
 donderdag en vrijdag 9.00-12.30 uur
 en op afspraak

Telefonisch spreekuur:
 elke werkdag tussen
 13.30-14.30 uur
 T 030-2531799
 E gedragpapegaaai@uu.nl

Universiteitskliniek voor gezelschapsdieren
 Adres: Yalelaan 108
 3584 CM Utrecht
 www.uu.nl/diergeneeskunde/gedragskliniek

0900-KIES GKD

Bellen met de gedragskliniek voor dieren? De Gedragskliniek voor Dieren een telefonisch spreekuur op 0900-KIES GKD / 0900-5437453 (80ct/min). Het spreekuur is verruimd naar ma. en do. tussen 12:00-13:00.

De Gedragskliniek voor Dieren

Wilt u een patiënt doorverwijzen? De Gedragskliniek voor Dieren heeft folders beschikbaar voor eigenaren met een gedragsprobleem met hun hond, kat, of papegaai. Deze folders zijn kosteloos te bestellen door een email te sturen naar gedraghondkat@uu.nl. Mocht u een infobrief van de Gedragskliniek voor Dieren hebben gemist, dan zijn deze digitaal terug te vinden op de site van de faculteit Diergeneeskunde.
 Link: <https://bit.ly/2LZIY4K>
 Ook de literatuurlijst die behoort bij deze informatiebrief is te vinden op de site.

Diervriendelijker hanteren

Dieren kunnen een bezoek aan de dierenkliniek als spannend ervaren. In een Duitse studie liet 78,5% van de honden angstgedrag zien in de kliniek (Doring et al. 2009). Verder is aangetoond dat honden in de kliniek minder geneigd zijn om te spelen en voer aan te nemen (Lind et al. 2017). Dit toont aan dat honden het bezoek aan de dierenarts als spannend ervaren (Lind et al. 2017). Eerdere negatieve ervaringen spelen daarbij met name een belangrijke rol en kunnen zorgen voor een negatieve associatie met de dierenarts (Doring et al. 2009). Bij honden en katten wordt zelfs gesproken over 'the white coat effect', het zien van een witte jas zorgt voor een toename in parameters zoals bloeddruk en hartslag (Belew et al. 1999; Marino et al. 2011).

Niet alleen het fysieke welzijn, maar ook het mentale welzijn van het dier is de verantwoordelijkheid van de dierenarts (Levine 2008). Het welzijn van het dier wordt o.a. ook beïnvloed door stress, stress heeft een effect op de fysiologie, gezondheid en genezing van een dier en kan o.a. symptomen van ziekte maskeren en daardoor het stellen van een diagnose bemoeilijken (Turcanu & Papuc 2016, Belew et al. 1999). Ook kan stress bij het

dier een reden zijn voor de eigenaar om diergeneeskundige zorg uit te stellen (Volk et al. 2011, Doring et al. 2009) of kan een behandeling simpelweg steeds moeilijker worden om uit te voeren (Doring et al. 2009). Door het dier zo efficiënt mogelijk te hanteren met zo min mogelijk stress, worden eventuele negatieve ervaringen voorkomen en wordt het welzijn van het dier tijdens het consult gewaarborgd (Simpson 1997).

Naast het welzijn van het dier, is ook de veiligheid voor de dierenarts en de paraveterinair een reden om zo diervriendelijk mogelijk te hanteren (Herron & Shreyer 2014, Doring et al. 2009). In een Australisch onderzoek onder dierenartsen is aangetoond dat 71% van de respondenten wel eens is gebeten door een hond of kat (Jeyaretnam et al. 2000). Het invoeren van maatregelen om diervriendelijker te hanteren kan problemen en risico's voorkomen zonder dat het veel investering kost qua tijd (Herron & Shreyer 2014, Lloyd 2017). Uiteindelijk moet diervriendelijker hanteren zelfs leiden tot besparing van tijd, omdat de behandeling van een dier eenvoudiger zal gaan (Herron & Shreyer 2014, Doring et al. 2009).

In Amerika is er veel interesse in "stress of fear free handling", met name bij katten (Rondan et al. 2011). Hoewel "stress free of fear free handling" het doel is, dekt deze term de lading eigenlijk niet goed, omdat het vaak niet mogelijk is om volledig zonder angst of stress te kunnen werken (Lloyd 2017). Om die reden vertalen wij dit als diervriendelijker hanteren.

HERKENNEN VAN ANGST EN STRESS/SPANNING

Gedragsmatige parameters voor angst en stress zijn het meest herkenbaar in de klinische situatie. Het is daarom van belang om u en uw medewerkers te trainen om te letten op gedrag als indicatie voor angst en stress. Gedragsmatige parameters alleen zijn niet altijd voldoende om angst en stress uit te kunnen sluiten, fysiologische parameter zoals hartslag (variabiliteit) en ademhalingsfrequentie (hijgen), kunnen een aanvulling geven (Maho et al. 2019). Fysiologische parameters zoals cortisol en oogtemperatuur worden in onderzoek vaak gebruikt als parameter voor stress, maar het is meestal niet praktisch haalbaar om dit in de klinische situatie te doen.

Verschiedende gedragsmatige parameters kunnen een indicatie zijn dat een dier stress en angst ervaart. Kortdurende acute stress, tegenwoordig aangeduid als spanning, is vooral te herkennen aan gedrag dat buiten de normale context wordt vertoond. Voorbeelden van stress signalen bij honden zijn: gapen, likken van de bek, tongelen, hijgen, pootje heffen, uitschudden en vocaliseren (Doring et al. 2009; Beerda et al. 1997). Het zijn uitingen van conflictgedrag, waarbij het dier aangeeft de situatie en de handelingen die plaatsvinden als spannend te ervaren. Daarnaast zijn honden die gespannen zijn in de dierenkliniek significant minder bereid om contact aan te gaan met een onbekend persoon (Lind et al. 2017). Angst in de dierenkliniek is bij honden vooral te herkennen aan een lage houding van staart, oren en/of het lichaam, maar ook aan trillen, vluchtgedrag of steun zoeken bij de eigenaar (Doring et al. 2009).

Katten laten een hogere frequentie van lip likken, staart zwiepen en verwijding van de pupillen zien als zij gefixeerd worden, dan in vergelijking met lossere hanteringsmethoden (Moody et al. 2018). Deze gedragingen zijn positief gecorreleerd met het vaker los proberen te worstelen en een korte latencietijd tot vluchtrespons en worden daarom gezien als indicator voor angst en stress bij de kat (Moody et al. 2018). Het naar achteren draaien van de oren is bij katten ook een teken van angst en/of agressie, terwijl de vocalisaties (blazen) specifiek een indicatie zijn voor defensieve agressie (Finka et al. 2013, Levine et al. 2008).

INVLOED VAN DE EIGENAAR

De band tussen eigenaar en dier is meestal sterk, dieren worden dan ook vaak als lid van het gezin gezien (Lue et al., 2008). Het hormoon oxytocine zorgt voor een wederzijdse band tussen mens en dier (Beetz et al., 2012). De eigenaar speelt dan ook een belangrijke rol als het dier naar de dierenarts moet. Een eigenaar die vertrouwen uitstraalt en rustig met het dier in de dierenkliniek zit heeft een hele andere uitwerking op het dier dan een eigenaar die zenuwachtig heen en weer dreunt. De ondersteuning die het dier krijgt bij eenvoudige handelingen zoals vaccinaties is belangrijk, maar nog veel belangrijker bij operaties waar het dier gesedeerd wordt. Vaak worden dieren onrustig als ze in een vreemde omgeving zonder eigenaar achter moeten blijven (WSAVA, 2018). Het geeft dan minder stress voor het dier als de eigenaar erbij kan blijven, totdat het dier gesedeerd is. In het geval van euthanasie is de aanwezigheid van de eigenaar niet alleen belangrijk voor het dier, maar ook voor de eigenaar in relatie tot de rouwverwerking. Als de euthanasie lege artes wordt uitgevoerd dan glijdt het dier in het algemeen rustig de dood in, ziet het baasje dat het dier gestorven is en voorkom je dat het baasje zich mogelijk achteraf schuldig gaat voelen het dier alleen te hebben gelaten (Pilgram, 2010).

Algemene tips

Voor eigenaren is het belangrijk dat u als dierenarts begrip toont dat het consult als spannend kan worden ervaren en uitlegt en laat zien dat er in uw kliniek alles aan gedaan wordt om het voor het dier zo ontspannen mogelijk te maken. De verschillende algemene aspecten die belangrijk zijn voor het verminderen van spanning in de dierenkliniek, worden hieronder uitgewerkt (Herron & Shryer 2014, Arhant et al. 2019).

VOORBEREIDING

Een goede voorbereiding van het consult is het halve werk. Informatie over het gedrag van het dier in het systeem bewaren, is daarbij een handig hulpmiddel. Kennis over eventuele gedragsproblemen of overmatige angst of stress geeft de mogelijkheid om de eigenaar te begeleiden bij de voorbereiding van het consult en te wijzen op waarde van gedragsdiagnostiek en gedrags-therapie. Bovendien kan kennis over het gedrag in de dierenkliniek van belang zijn voor de veiligheid van dierenarts en assistente.

Ook de eigenaren kunnen zelf maatregelen treffen om het dier op het consult voor te bereiden. Vraag eigenaren vooraf om een favoriete traktatie of speeltje mee te nemen en om het dier niet vlak vooraf het consult te voeren. Op die manier is het dier enigszins hongerig en meer gemotiveerd om voer aan te pakken in de dierenkliniek. De opbouw van spanning voordat de patiënt behandeld moet worden, speelt een grote rol in het gedrag van het dier in de spreekkamer. Het is dan ook belangrijk om eigenaren handvaten te bieden om het

transport van het dier zo goed mogelijk te laten verlopen (zie infobrief nummer 11: 'Samen met een huisdier op reis'). Lange wachttijden moeten voorkomen worden. Laat patiënten met overmatige angst of agressie direct doorlopen naar de spreekkamer, zodat de kans op het opbouwen van spanning in de wachtruimte verminderd kan worden.

Meer informatie over hoe het dier voorbereid kan worden op veterinaire handelingen staat omschreven in de alinea's over socialisatie en training. In het volgende punt is omschreven hoe de wachtruimte zo goed mogelijk ingericht kan worden om stress te verminderen.

OMGEVING

Olfactorische omgeving

Overweeg een gescheiden spreekuur voor katten, honden (predatoren) en konijnen of vogels (prooidieren) of creëer in ieder geval een gescheiden zitgedeelte voor katten en kleinere (prooi)dieren.

Veel diersoorten vergaren informatie uit de omgeving via olfactorische prikkels (geuren). Een dier zal een omgeving eerder als positief ervaren als er geen alarmerende geursignalen van een soortgenoot of een predator worden waargenomen. Door tussendoor tafelen en vloeroppervlakken goed schoon te maken, handen te wassen en haren te verwijderen kunnen alarmerende geursporen worden uitgewist (Herron & Shryer 2014). Goed ventileren van de ruimte is van belang na 'olfactorisch incidenten' (leegdrukken anaal klieren, markeren, urineren of defeceren) (Herron & Shryer 2014). Houd er rekening mee dat sommige geuren als luchtverfrissende middelen, ontsmettingsmiddelen (alcohol), bloed, deodorant, parfum en onbekende kleding ook angst kunnen veroorzaken.

Studies tonen aan dat synthetische feromonen angst en stress kunnen verminderen bij zowel honden als katten in een dierenkliniek (Kronen et al. 2006, Siracusa et al. 2010, Mills et al. 2006). Beide diersoorten kunnen baat hebben bij het plaatsen van verdampers, maar ook van sprays van handdoeken die worden gebruikt voor het hanteren van katten. Feromonen zijn soort specifiek en de honden en katten feromonen kunnen dus zonder problemen in dezelfde ruimte ingezet worden (Herron & Shryer 2014).

Visuele omgeving

Veel dieren, waaronder honden en katten, hebben een tapetum lucidum, waardoor ze meer licht waarnemen en (voor ons relatief zachte) lichtcondities mogelijk als stressvoller ervaren dan mensen (Herron & Shryer 2014). In het algemeen is het daarom verstandig om harde verlichting te minimaliseren bijvoorbeeld door dimmers aan te brengen.

Katten zijn in principe solitaire dieren, die geen (onbekende) katten in hun kerngebied tolereren. Houd daarom andere katten weg uit de gezichtslijn van de kat. Van nature zoeken katten een hoge schuilplek als ze zich bedreigd voelen, plaats kattenmandjes dus niet op de grond, maar zorg dat deze hoog weg kunnen worden gezet. Katten kunnen honden als zeer bedreigend ervaren, dus houdt honden uit het zicht van de kat. Let op welke honden elkaar tegenkomen in de wachtkamer. Het is van belang om alert te zijn op hond/hond agressie, met name reu-reu en teef/teef agressie, en actief beleid te voeren en eigenaren aan te spreken op potentiële risico's. Het is van belang dat eigenaren hun hond altijd aangeliind houden in de wachtkamer en voldoende afstand bewaren ten opzichte van andere honden. Dit kan bevorderd worden door rekening te houden met de afstand tussen zitplekken zodanig groot te maken dat daar voldoende ruimte voor de hond naast is.

Auditieve omgeving

Door een deken of handdoek over een open transport-

box te leggen kunnen geluidsprikkels worden gedempt (Herron & Shryer 2014). Zorg voor een rustige omgeving, spreek zachtjes en minimaliseer ook onverwachte geluiden van bijvoorbeeld (mobiele) telefoons, stofzuigers en wasmachine of storende achtergrondgeluiden van ventilator of verwarmingsketel. Overweeg het gebruik van rustgevend (klassieke) achtergrondmuziek in de opvang en wachtkamer (Wells et al. 2002, Bowman et al. 2015, Hampton et al. 2019).

CONSULT

Geef in de spreekkamer het dier even de tijd om aan de nieuwe situatie te wennen. Laat het initiatief tot contact zo veel mogelijk bij het dier en gun het dier de tijd om zich naar de spreekkamer te verplaatsen, de nieuwe omgeving te exploreren en de onbekende personen te besnuffelen en/of te likken (informatie vergaren). Als het dier uit zichzelf contact maakt, is het verstandig dit direct te belonen met iets lekkers. Hoe het dier reageert als het benaderd wordt, wordt grotendeels bepaald door de lichaamshouding van die persoon. Als je een dier benadert doe dit dan bij voorkeur zijwaarts en niet direct en frontaal, omdat het dier dit als bedreigend kan ervaren (Herron & Shryer 2014). Hang niet over een dier heen en benader het niet van boven, dit wordt als bedreigend ervaren door o.a. prooidieren, maar ook honden kunnen dit bedreigend vinden. Door je klein te maken en je hand uit te steken, kun je een bange hond de gelegenheid geven om voorzichtig kennis te maken. Bij katten is de hand uit steken ook van belang, zodat het dier deze kan exploreren en daarna geur af kan zetten d.m.v. kopjes geven. Veel honden houden er niet van door onbekende personen over de kop te worden geaaid; over de borst of achter de oren is een betere keuze.

Hoe voorspelbaarder een behandeling is, hoe minder spanning het dier ervaart. Kondig met je stem aan wat en wanneer er iets gaat gebeuren en geef een hond aan het eind van het consult een duidelijk eindcommando "Klaar!". Voorkom onverwachte bewegingen, handel rustig en beslist. Laat indien mogelijk en veilig de eigenaar zijn eigen dier zoveel mogelijk hanteren. Vraag eerst de medewerking van het dier met bovenstaande tips, in plaats van een patiënt direct te fixeren. Fixeren zou slechts in een beperkt deel van de patiënten noodzakelijk moeten zijn. Fixeren biedt vooral voordelen qua veiligheid in het geval van agressie en levert dan voor het dier een voordeel op doordat de handeling sneller uitvoerbaar wordt. Vaak is de angst groter wanneer de hond op de tafel staat, het kan dus een overweging zijn om de handelingen (indien mogelijk) op de grond uit te voeren (Doring et al. 2009). Een (bange) kat of konijn blijft soms rustiger indien het dier in zijn transportbox kan blijven zitten door alleen de bovenkant te verwijderen.

Socialisatie, training en ondersteunende medicatie

Naast algemene aspecten m.b.t. voorbereiding, omgeving en behandeling bij de dierenarts is ook een goede socialisatie en training van het dier van belang. Bij honden is relatief veel bekend over socialisatie en training en is daar veel aandacht voor. Uiteraard bevat onderstaande alinea algemene aspecten die ook voor andere diersoorten relevant zijn.

De eerste ervaring van een pup met de dierenkliniek is vaak een "negatieve", namelijk in een vreemde omgeving plotseling opgepakt en betast worden door een onbekende persoon en vervolgens de eerste vaccinatie. De meeste pups zitten met hun eerste kennismaking bij de dierenarts in de eerste socialisatie fase (leeftijd tussen 3-12 weken). Dit is een fase waarin een jong dier extra gevoelig is voor het leren van allerlei eigenschappen

van prikkels en contexten en hoe het met deze prikkels om moet gaan (Dietz et al. 2018). Wat het dier leert in deze periode heeft consequenties voor de rest van zijn leven (Dietz et al. 2018). Een negatieve ervaring kan, juist in deze gevoelige fase, ook een traumatische ervaring opleveren met langdurige gevolgen (Dietz et al. 2018).

Bij kwetsbare pups waarvan bekend is, of waarvan sterk wordt vermoed, dat ze een slechte start hebben gehad voor de 8e levensweek (denk aan pups uit de broedfok of hondenhandel, en buitenlandse zwerfhonden), is extra aandacht nodig voor een goede socialisatie. Dergelijke pups kunnen extra prikkelgevoelig en ook traumagevoelig zijn. Het is goed om hier een speciaal op maat en individueel gericht plan te maken in overleg met de eigenaar. Het ligt dan ook voor de hand om samen te werken op dit vlak met een professionele diergedragstherapeut voor extra begeleiding, om gedragsproblemen in een latere levensfase te voorkomen.

Het is aan te bevelen om op jonge leeftijd te starten met dieren te laten wennen aan de dierenkliniek en vooraf te conditioneren om bepaalde handelingen toe te staan (Doring et al. 2009). Handig om binnen dit kader te weten is het fenomeen dat in de leerpsychologie bekend staat als latente inhibitie. Bij leerprocessen zal een eerder aangelegde (positieve) associatie de aanleg van een latere (negatieve) associatie afremmen. Door puppy party's te organiseren heeft de pup de gelegenheid om de ruimte en specifieke geuren te verkennen en een leuke associatie te leggen vóór het eerste consult (enting). Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden door te spelen met de eigenaar en lekkere voertjes te geven in de dierenkliniek. Puppy party's moeten zeer goed begeleid worden door een ervaren persoon met kennis van

gedrag, zeker als er voor gekozen wordt om pups ook met elkaar te laten spelen. Spel kan namelijk ook leiden tot een traumatische ervaring indien het contact onvoldoende begeleid wordt. Een belangrijk punt hierbij is om vooral niet te veel pups tegelijk te laten komen en alles gedoseerd te doen.

De vroege levensfase is ook een goed moment om de pup te wennen aan een aantal standaard veterinaire handelingen. Tijdens een puppyconsult kun je, indien de pup ontspannen genoeg is, de pup even op tillen, op de tafel zetten en op de weegschaal te laten lopen. Door de pup steeds tijdens elke handeling te belonen voor gewenst gedrag, zorg je meteen voor een positieve associatie met deze handelingen.

TRAINING OP VETERINAIRE HANDELINGEN

Elke negatieve ervaring die het dier op doet bij behandeling door een dierenarts zorgt er voor dat het steeds moeilijker wordt om de daaropvolgende behandelingen uit te voeren (Simpson 1997). Naast een goede socialisatie is training daarom van groot belang, bij voorkeur op jonge leeftijd (Doring et al. 2009). Training is echter ook geschikt voor volwassen dieren die eventueel al negatieve ervaringen hebben opgedaan bij de dierenarts. Training draagt bij aan de voorspelbaarheid en controleerbaarheid van de situatie in de dierenkliniek en werkt op die manier stress reducerend. Bij training

ga je gewenst gedrag op commando vragen, het dier heeft geleerd wat hij moet doen om de beloning te krijgen en dit maakt de situatie meer voorspelbaar.

Door honden regelmatig iets lekkers te geven in de dierenkliniek kan stress verminderd worden en het veterinaire onderzoek gefaciliteerd worden (Westlund 2015, Herron & Shryer 2014). Door het dier regelmatig bij de dierenkliniek langs te laten komen en in de wachtkamer positieve ervaringen op te laten doen, bijvoorbeeld door voer beloningen te geven, kan de hond een positieve associatie krijgen met de wachtkamer. Er is dan sprake van counterconditionering, waarmee de angst van een dier in de dierenkliniek verminderd kan worden (Herron & Shryer 2014). Een dierenarts of eigenaar kan dit ook in andere situaties eenvoudig toepassen door voor, tijdens en na de veterinaire handeling voer aan te bieden (Herron & Shryer 2014). Dit is met name aan te bevelen bij handelingen zoals injecties, temperaturen, fixeren en op de tafel zetten (Herron & Shryer 2014). Het voer dat daarbij gebruikt wordt moet zeer aantrekkelijk zijn denk daarbij bijvoorbeeld aan kaas, worst of blikvoer of gedroogd vers vlees. Het beste is om verschillende opties te hebben, omdat niet elke hond hetzelfde voer lekker vindt en bij stress zullen de meeste dieren minder graag eten aannemen.

Verder kan een dierenarts adviseren om een dier te trainen op specifieke medische handelingen zoals wegen, vervoeren, hanteren, fixeren, aanleren muilkorf, nagels knippen, vaccinatie en bloed afname (Mattison 2012). Door operante conditionering wordt het dier getraind om actief bepaald coöperatief gedrag te vertonen, zodat een diergeneeskundige procedure uitgevoerd kan worden. Positieve bekrachtiging, het geven van een beloning bij gewenst gedrag, heeft daarbij de voorkeur (Ziv et al. 2017). Positieve bekrachtiging is veel effectiever dan aversieve methodes (corrigeren), want het heeft geen negatieve effecten op het welzijn van de hond (Ziv et al. 2017). Aversieve methodes kunnen leiden tot angst en stress (Ziv et al. 2017).

Met name in de dierenkliniek waar al sprake is van angst en stress heeft corrigeren van gedrag hoge risico's

op nadelige bijeffecten. De angst en stress kan nog verder toenemen en leiden tot een traumatische ervaring of escalatie naar agressie vanuit die angstmotivatie. Daardoor zal de volgende keer de behandeling van het dier nog moeilijker uitgevoerd kunnen worden. Verder wordt vaak juist het dreiggedrag gecorrigeerd, terwijl dit dient als waarschuwing om de handeling te stoppen. Het corrigeren van dreiggedrag, zal mogelijk leiden tot een afname van het dreiggedrag, maar niet automatisch ook tot een afname van het bijtgedrag. Het is mogelijk dat het dier de dreigfase over slaat en direct over gaat tot bijten.

Voor meer praktische handvaten kijk op <https://bit.ly/2Y9pLjm>. Hier vindt u een instructie voor het socialiseren van jonge honden op de dierenarts en filmpjes met betrekking tot het stapsgewijs trainen van dieren op medische handelingen en voorkomen van stress in de dierenkliniek.

STRESS- OF ANGSTREDUCTIE DOOR MIDDEL VAN MEDICATIE

Medicatie is nooit een vervanging voor voorzieningen m.b.t. het diervriendelijk hanteren en het creëren van een diervriendelijke omgeving. Gebruik sederende middelen alleen als noodoplossing en bij zeer angstige dieren. Welke medicatie geschikt is, is onder andere afhankelijk van het opwindingsniveau, bijtrisico en de gezondheidsstatus van het dier. Wacht niet totdat het dier zeer gestrest is, dit vermindert de effectiviteit van het inzetten van de medicatie (Herron & Shryer 2014). Als bekend is dat het dier zeer gestrest is dan is premedicatie in de thuisomgeving een overweging (Herron & Shryer 2014).

Medicatie moet altijd op het individu afgestemd worden en wij raden u aan bij specifieke individuele casussen contact op te nemen met de Gedragskliniek voor Dieren voor advies op maat. Indien u op zoek bent naar algemene informatie over medicatie bij angstige dieren voor de korte termijn, kijk op <https://bit.ly/30xgvHw>

Vogels en kleine zoogdieren

Dieren zoals vogels, konijnen en cavia's zijn prooidieren. Prooidieren zijn vaak makkelijker te hanteren/fixeren door hun freeze respons, maar ook juist sneller gestrest en gevoeliger voor negatieve ervaringen (Herron & Shreyer 2014, Varga 2014). Als prooidier bezitten zij bepaalde kenmerken die het mogelijk maken om een potentieel gevaar snel op te merken (bv. goed gehoor en/of reukzin, ogen lateraal gepositioneerd) en op een adequate manier te reageren. Vaak reageren prooidieren door te schuilen en vluchten, om zo de kans te verkleinen dat ze ten prooi vallen aan een roofdier. Dat maakt prooidieren ook gevoeliger voor nieuwe prikkels.

Stress of angst voor prikkels kan niet alleen leiden tot een veranderde fysiologie (hogere ademhaling, hartslag en temperatuur), maar ook tot potentiële gezondheids- en welzijnsrisico's zoals:

- het onderdrukken van de afweer (met als gevolg verhoogde gevoeligheid voor ziekten)
- het induceren van acuut hartfalen als gevolg van ischemie
- stasis van het maagdarmkanaal (met name bij konijnen en cavia's)
- het optreden van trauma in een poging van het dier om te vluchten.

Bovendien kan het ervaren van stress en angst tijdens een kliniekbezoek een nadelige invloed hebben op toekomstige bezoeken aan de dierenkliniek en probleemgedrag in de hand werken. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot agressie, gegeneraliseerde angst of verenplukken bij papegaaien. Negatieve ervaringen bij de dierenarts kunnen zelfs hun weerslag hebben op de band met de eigenaar. Als een vogel bijvoorbeeld het zien van de hand is gaan associëren met gepakt worden voor veterinaire handelingen, kan dit leiden tot moeilijkheden voor de eigenaar in de dagelijkse omgang met het dier.

Door kennis over het gedrag en de biologie van de diersoort toe te passen kunnen voorzorgsmaatregelen genomen worden die helpen stress en angst zoveel mogelijk te beperken. Bij het benaderen van het dier dient rekening gehouden te worden met de houding en positie van de dierenarts, die op de benaderingswijze van een roofdier kan lijken.

Konijnen en knaagdieren worden in dat kader daarom niet in het nekvel gegrepen, maar van onderen af gehanteerd, waarbij de achterhand ondersteund wordt (Bradbury & Dickens 2016). Daarbij wordt geadviseerd

om het dier op een stroeve ondergrond te plaatsen (zodat uitglijden niet mogelijk is) en het dier zo min mogelijk in de lucht te houden (zodat contact met de grond aanwezig blijft). Vogels worden bij voorkeur op gelijke hoogte en vanaf de zijkant benaderd, waarbij het gebruik van een handdoek (in plaats van handschoen) kan helpen om angst voor handen te doen beperken. Het dimmen van licht of gebruik van rood licht kan het vangen en hanteren vergemakkelijken. Door dieren in een zo natuurlijk mogelijke houding te positioneren tijdens de behandeling (bv. staand, zittend of in borstbuikligging), kan stress ten gevolge van de procedure beperkt worden. Ook hierbij kan het gebruik van sedativa of het inwikkelen in een handdoek (bij kleine zoogdieren) overwogen worden. Het 'hypnotiseren' van konijnen (of andere dieren) door ze op de rug te leggen, is een absolute no-go, omdat uit onderzoek gebleken is dat dit een zeer sterke stressrespons opwekt (Mc. Bride et al. 2006).

Bij prooidieren is blootstelling aan potentiële aversieve prikkels, zoals aanwezigheid van roofdieren of harde geluiden een extra belangrijk aandachtspunt. Door schuilgelegenheid aan te bieden, eigen voer en nestmateriaal (met eigen geur) mee te nemen en het dier samen te huisvesten met een maatje in de opname wordt zo veel mogelijk rekening gehouden met het natuurlijk gedrag (Varga 2014). Training op medische handelingen is niet alleen mogelijk bij honden en katten, maar zeker ook bij kleinere dieren (Brown 2012, Mattison 2012). Ook het adequaat socialiseren, selectief fokken en trainen op het hanteren door mensen speelt net als bij honden en katten een essentiële rol in het verminderen van angst en stress bij prooidieren zoals konijnen (Bradbury & Dickens 2016).